

POPULARNONAUKOWE STRESZCZENIE PROJEKTU

Cel projektu stanowi analiza społeczno-kulturowych aspektów służby wojskowej w Polsce w latach 1956-1989 i metodologicznych problemów związanych z takim badaniem.

Przedmiotem szczegółowych studiów będą kwestie organizacyjno-prawne służby wojskowej oraz stosunek do poboru i wcielenia do służby wojskowej, ze szczególnym uwzględnieniem stosowanych strategii unikania tej służby. Badaniami zostaną objęte również warunki odbywania służby wojskowej. Szczególnie skrupulatnie będą badane patologie społeczne w wojsku, w tym stosunki „starego” i „młodego” wojska, które przyczyniły się do powstania zjawiska nazwanego „falą”. Uczestnicy projektu pragną ustalić, jak daleko sięga geneza tego zjawiska, jak się ono zmieniało i na ile było powszechne. Ponadto projektowane badania będą skoncentrowane na analizie dezercji i innych tzw. wypadków nadzwyczajnych w wojsku. Uczestnicy spróbują ustalić ich nasilenie, powody i mechanizmy rządzące ich ujawnianiem i ukrywaniem.

Ustalenia zostaną poczynione nie tylko na podstawie kwerend w wojskowych i państwowych archiwach centralnych i regionalnych, ale również wywiadów narracyjnych z byłymi żołnierzami i kadrą zawodową wojska.

Waga tematu projektu badawczego wynika przede wszystkim z faktu, że w dotychczas prowadzonych badaniach naukowych (po 1989 r.) wojsko w okresie PRL jest postrzegane niemal wyłącznie jako niezwykle istotny czynnik kształtowania opresyjnej rzeczywistości politycznej. Tymczasem służba wojskowa jako masowe doświadczenie społeczno-kulturowe, nie stała się jak dotąd przedmiotem jakiegokolwiek refleksji naukowej. Podobnie jest w innych krajach bloku wschodniego, gdzie dorobek naukowy, dotyczący problematyki socjologii służby wojskowej po II wojnie światowej wydaje się dość skromny i w zasadzie ograniczony do przykładu sowieckiego i problemu przemocy między żołnierzami starego i nowego rocznika (tzw. dedovshchina). Projekt ma ambicje zmienić ten stan, jak również odpowiedzieć na pytanie o przydatność różnych kategorii źródeł do takich badań. Zaproponowane badanie ma charakter interdyscyplinarny. Przedmiotem analizy będą źródła i prace z zakresu prawa (regulacje służby wojskowej), psychologii (m.in. psychologiczne analizy samobójstw w wojsku), historii, antropologii historycznej. Dzięki postulowanym badaniom możliwe będzie znaczne wzbogacenie wiedzy nie tylko na temat historii wojskowości, ale również historii społecznej Polski po 1945 r. i w konsekwencji – społeczno-kulturowej historii społecznej Europy Środkowej i Wschodniej.